2022

Raport o stanie gminy Wałbrzych za rok 2021

STRATEGICZNE PROGRAMY ROZWOJU GMINY WAŁBRZYCH

URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU

WAŁBRZYCH, MAJ 2022

SPIS TREŚCI

1 PRACE NAD PROJEKTEM PROGRAMU OPERACYJNEGO FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA DOLNEGO ŚLASKA (FEDŚ) 2021-2027 2

1.1 Propozycja alokacji środków finansowych dla ZIT AW 2

2 GREEN CITY ACTION PLAN 11

3 CITIES RACES TO ZERO 12

4 POWERING PAST COAL ALLIANCE (PPCA) 14

5 FUNDUSZ SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI I TERYTORIALNY PLAN SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO 15

5.1 Społeczny Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Subregionu Wałbrzyskiego - czym jest ten plan, czego dotyczy, jakie stawia cele, jakie proponuje rozwiązania 15

5.2 Prace przedstawicieli Gminy Wałbrzych nad przygotowywanym przez UMWD – TPST Województwa Dolnośląskiego dla Subregionu Wałbrzyskiego 17

6 GŁÓWNE ZAŁOŻENIA TERYTORIALNEGO PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI DLA SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO 18

6.1 Rodzaje przewidywanych w TPST WD dla SW operacji 21

1 PRACE NAD PROJEKTEM PROGRAMU OPERACYJNEGO FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA DOLNEGO ŚLASKA (FEDŚ) 2021-2027

1.1 PROPOZYCJA ALOKACJI ŚRODKÓW FINANSOWYCH DLA ZIT AW

W marcu 2021 rozpoczęły się prace nad projektem przyszłego programu operacyjnego dla Dolnego Śląska. ZWD uchwałą powołał do prac tzw. grupę zewnętrzną do opracowania programu, w skład której weszli również przedstawiciele Gminy Wałbrzych na czele z Prezydentem Miasta. Do czerwca 2021 grupa zajęła się wypracowywaniem diagnozy rozwoju społeczno-gospodarczego Województwa Dolnośląskiego. Ten etap prac przebiegał w procesie uspołecznienia i dialogu pomiędzy przedstawicielami UMWD a interesariuszami i beneficjentami programu operacyjnego. Niestety od tego momentu dalsze prace grupy zewnętrznej nie przebiegały w modelu współpracy i oddolnej partycypacji interesariuszy wsparcia przyszłego programu operacyjnego. Aż do października prace nad projektem programu operacyjnego były prowadzone na poziomie tzw. grupy wewnętrznej składającej się wyłącznie z przedstawicieli UMWD i jego departamentów odpowiadających za przygotowanie i wdrażania FEDŚ 2021-2027. 13 października na trzecim spotkaniu grupy zewnętrznej do ds. opracowania FEDŚ urzędnicy marszałkowscy przekazali 7 instrumentom terytorialnym objętym przyszłymi alokacjami środków z EFRR i EFS+, propozycję podziału alokacji na działania tych instrumentów w ramach celu 5 PS - **Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych.**

Zaproponowana całościowa alokacja na zrównoważony rozwój obszarów miejskich wdrażany z wykorzystaniem Instrumentów Terytorialnych (IT) w ramach CP5 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego (ZWD) wyniosła 179 308 858 EUR z EFRR (stanowiące 14,3% całkowitej alokacji EFRR na FEDŚ), z czego **33 244 727 EUR zostało zaproponowane jako kwota na działania realizowane przez ZIT AW.** Należy zaznaczyć, że ta propozycja była kilkakrotnie mniejsza od budżetu ZIT AW w poprzedniej perspektywie 2014-2020, kiedy to na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy IPAW a Zarządem Województwa Dolnośląskiego **nasz ZIT dysponował kwotą 152 350 000 EUR - co stanowiło 9,4 % alokacji EFRR RPO WD 2014-2020.** Poniższa tabela pokazuje propozycję ZWD podziału środków z EFRR na poszczególne IT i algorytm podziału alokacji z zastosowanymi wskaźnikami.

Algorytm podziału alokacji dla ZIT/IIT - Łączna kwota dla ZIT/IIIT - 179 308 858 EUR

Algorytm bazuje na wskaźnikach statystyki publicznej tj. liczbie ludności na danych obszarach ZIT/IIT, powierzchni tych obszarów oraz liczbie ludności zamieszkującej obszary zmarginalizowane (tj. gminy zmarginalizowane oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze).

W ramach podziału do wskaźników przypisano następujące wagi:

- Liczba ludności – 30%;
- Powierzchnia obszaru – 40%;
- Liczba ludności na obszarach zmarginalizowanych– 30%;

	Zachodni Obszar Funkcjonalny	ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej	ZIT Legnicko - Głogowski	ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej	ZIT Wrocławski Obszar Funk.	ZIT Południowy Obszar Funkcjonalny	IIT Subregionu Wrocławskiego	łącznie
Proponowana alokacja	19 294 922	21 695 326	32 563 203	33 244 727	28 848 703	24 805 709	18 856 269	179 308 858
Per capita	91,19	81,71	73,10	75,40	28,85	89,15	75,47	62,02

Zastosowanie mechanizmu korygującego dla ZIT WrOF, aby otrzymał 50% średniej wojewódzkiej per capita:

	Zachodni Obszar Funkcjonalny	ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej	ZIT Legnicko - Głogowski	ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej	ZIT Wrocławski Obszar Funk.	ZIT Południowy Obszar Funkcjonalny	IIT Subregionu Wrocławskiego	łącznie
Proponowana alokacja	19 294 922	21 695 326	32 563 203	33 244 727	31 008 242	24 805 709	18 856 269	181 468 398
Per capita	91,19	81,71	73,10	75,40	31,01	89,15	75,47	62,76

ZWD wskazał również w swojej propozycji określone kody interwencji dla IT z podziałem zaproponowanej alokacji na CP5 i CP2, co obrazuje poniższa grafika.

Stanowisko Zarządu Województwa Dolnośląskiego
Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 20212027

Samorząd Województwa Dolnośląskiego zamierza przeznaczyć 179 308 858 EUR z EFRR (stanowiące 14,3% EFRR), na zrównoważony rozwój obszarów miejskich wdrażany z wykorzystaniem instrumentów

Łączna kwota dla ZIT/IIIT - 179 308 858 EUR, w tym: 100 312 648 EUR w ramach CP5:

	Kod interwencji	(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kult ury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich;	100 312 648
CP5, i, EFRR	165	Ochrona, rozwój i promocja publicznych zasobów turystycznych iusług turystycznych	20 062 530
	166	Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	30 093 794
	168	Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	50 156 324

oraz 41 378 967 EUR w ramach CP2:

	Kod interwencji	(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemis yjnej;	41 378 967
CP2, viii, EFRR	081	Infrastruktura czystego transportu miejskiego	20 689 484
	082	Tabor czystego transportu miejskiego	20 689 484

Pozostaje do rozdysponowania: 37 617 243 EUR

Podczas spotkania zostały przedstawione również planowane kierunki interwencji w ramach CP5 dla instrumentów terytorialnych:

- *Działania w Celu Polityki 5 realizowane będą na obszarach miast i ich obszarach funkcjonalnych (w tym na obszarach wiejskich). Środki będą przeznaczone na realizację kluczowych przedsięwzięć wynikających ze strategii/planów działań ZIT/IIT, istotnych z punktu widzenia rozwoju miast, gmin, powiatów oraz ich obszarów funkcjonalnych.*
- *Interwencja w ramach celu szczegółowego będzie skupiała się na rozwoju i promowaniu publicznych walorów turystycznych, jak również promowaniu i ochronie materialnego dziedzictwa kulturowego i rozwoju instytucji kultury.*
- *Współfinansowane będą również działania z zakresu ochrony, rozwoju i promowania dziedzictwa naturalnego i kulturowego w szczególności w zakresie szlaków turystycznych, miejsc wypoczynku i rekreacji przyczyniających się do ochrony przyrody, np. związanych z infrastrukturą rowerową (drogi dla rowerów, infrastruktura towarzysząca), niebieską i zieloną infrastrukturą.*
- *W ramach tego celu mogą być finansowane także projekty wpisujące się w pozostałe cele polityki spójności (CP1-4, CP6)* wynikające i wskazane w strategiach/planach działań ZIT/IIT.

Delimitowane podejście terytorialne:

- *7 obszarów ZIT/IIT;*
- *całe województwo objęte wsparciem;*
- *30 gmin zmarginalizowanych;*
- *17 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze;*

Pod koniec października 2021 roku na spotkaniu przedstawicieli 7 IT zostało przedyskutowane i opracowane wspólne stanowisko samorządów reprezentujących Komitety Sterujące Instrumentów Terytorialnych z obszaru Województwa Dolnośląskiego w sprawie projektu programu operacyjnego FEDŚ 2021-2027[1], w tym odpowiedź na propozycję ZWD dotyczącą alokacji na te instrumenty. W stanowisku czytamy między innymi, że mając na uwadze:

1. konieczność wzmocnienia spójności terytorialnej Unii Europejskiej, o której mowa m. in. w art. 174 Traktatu o funkcjonowaniu UE,

[1] Stanowisko IT Województwa Dolnośląskiego w sprawie procesu przygotowania programu operacyjnego FEDŚ 2021-2027 oraz proponowanej alokacji na instrumenty terytorialne.

2. rosnące znaczenie rozwoju terytorialnego w Polityce Spójności UE, czego wyrazem jest nowy Cel Polityk pn. „Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych”,
3. wzorcowe doświadczenia z realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na Dolnym Śląsku potwierdzone licznymi ewaluacjami i stanowiskami przedstawicieli Komisji Europejskiej jak również partnerskie porozumienie gmin subregionu wrocławskiego, które mają tworzyć Inny Instrument Terytorialny.

Jako upoważnieni przedstawiciele instrumentów terytorialnych wskazanych przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego:

1. wnosimy o rozpoczęcie partnerskich i przejrzystych konsultacji zasad funkcjonowania Instrumentów Terytorialnych (IT) na Dolnym Śląsku zgodnie z europejskim kodeksem postępowania w sprawie partnerstwa, o którym mowa w pkt. 14 preambuły do Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. Konsultacje powinny w szczególności dotyczyć wartości alokacji, zakresów interwencji oraz zasad zarządzania IT,
2. biorąc pod uwagę limity i ograniczenia dot. nowego okresu programowania 2021-2027 nie akceptujemy propozycji zaproponowanych kodów zakresów interwencji, w ramach których miałyby być realizowane projekty w ramach IT. W październiku 2020 r. w założeniach do zarysów Planów Działań opracowanych przez Departament Gospodarki UMWD nie wskazano
   żadnych ograniczeń. W związku z powyższym w przekazanych ZWD dokumentach zostały uwzględnione zadania wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb oraz wpisujące się we wszystkie Cele Polityk 2021-2027. W tym miejscu należy podkreślić, że zaproponowane przez Instytucję Zarządzającą kody zakresów interwencji nie wynikają z dokumentów regulujących wdrażanie Funduszy UE, ani też nie korespondują z potrzebami obszarów. Propozycja UMWD uniemożliwia realizację wielu potrzebnych inwestycji zapisanych w planach działań IT, tym samym nie uwzględniają specyfiki obszarów,
3. nie akceptujemy sposobu opracowania listy projektów wskazanych w załączniku nr 10 do projektu kontraktu programowego. Nie możemy również zaakceptować wskazanych w nim zadań. Wynika to z braku przejrzystych i partnerskich konsultacji oraz faktu, że zadania te opiewają na niemal połowę alokacji FEDŚ 2021-2027 i będą wybierane w trybie niekonkurencyjnym. Ogromne wątpliwości budzi fakt umieszczenia na liście niektórych inwestycji w sytuacji tak dużych priorytetowych potrzeb inwestycyjnych Dolnego Śląska i pomniejszonej w stosunku do perspektywy finansowej 2014-2020 alokacji na program regionalny,
4. wnosimy o wypracowanie ze stroną rządową bezzwrotnego instrumentu finansowego, który zminimalizuje powiększony do 30% wkład własny samorządów dla projektów realizowanych w ramach FUE 2021-2027 w związku z przejściem województwa dolnośląskiego do kategorii tzw. regionów w okresie przejściowym,
5. nie akceptujemy proponowanej alokacji łącznej z podziałem na instrumenty terytorialne, która nie uwzględnia zdiagnozowanych potrzeb rozwojowych JST tworzących Instrumenty Terytorialne na Dolnym Śląsku. W perspektywie finansowej 2014-2020 alokacja w przeliczeniu na mieszkańca na obszarach objętych instrumentami terytorialnymi w kraju wynosiła 207 EUR[2] a na Dolnym Śląsku 317 EUR. Tymczasem w proponowanej obecnie alokacji na IT wynosi tylko 62 EUR/per capita,

[2] Organizational models for inter-jurisdictional agreements, World Bank, 2021

6. uważamy za niezbędne zwiększenie alokacji przeznaczonej na dolnośląskie IT do poziomu minimum 448,9 mln EUR pochodzących z FEDŚ 2021-2027. Proponowana wartość budżetu wynika z liczby ludności objętej IT na Dolnym Śląsku (2 891 321 — wg GUS 2020), średniej alokacji IT w Polsce w okresie 2014-2020 (207 EUR / per capita) oraz 25 % korekty wynikającej ze zmniejszenia alokacji środków FEDŚ 2021-2027 w porównaniu do RPO WD 2014-2020.

Mając na uwadze doświadczenie ZIT-ów w okresie programowania 2014-2020 oraz fakt, że partnerski model wdrażania FUE w ramach IT okazał się skuteczny i efektywny, co zostało potwierdzone w wielu raportach Komisji Europejskiej i MFiPR, oczekujemy realnego włączenia przedstawicieli wszystkich dolnośląskich IT w proces opracowania wysokości alokacji i jej podziału pomiędzy poszczególne instrumenty oraz zasad wdrażania IT w perspektywie UE 2021-2027. Rozwój IT na Dolnym Śląsku nie powinien polegać wyłącznie na zwiększeniu ich liczby i terytorium, ale powinien być ściśle powiązany z przekazaniem IT odpowiednich kompetencji (wg potrzeb instrumentów) i środków. Wnosimy o rozpatrzenie naszego stanowiska w bezpośrednim dialogu i uwzględnienia proponowanych zmian przed skierowaniem projektu programu FEDŚ 2021-2027 do procesu szerokich konsultacji społecznych.

Powyższe stanowisko 7 IT objętych programowaniem unijnym w ramach FEDŚ 2021-2027 zostało podpisane przez reprezentujących je liderów i przekazane ZWD.

W toku dalszych rozmów i spotkań z przedstawicielami UMWD w ramach tzw. wojewódzkiej grupy zewnętrznej ds. opracowania projektu programu operacyjnego FEDŚ 2021-2027, ZWD zaproponował przedstawicielom IT nieco zmodyfikowaną alokację na realizację zadań wynikających z planów działań przygotowanych przez poszczególne IT. Nie doszło jednak do zmiany przez ZWD sposobu podejścia oddolnego i uwzględnienia realnego dialogu z interesariuszami i beneficjentami FEDŚ w wypracowywaniu wspólnie najlepszego i najkorzystniejszego kształtu projektu programu operacyjnego. Przedstawiona zmodyfikowana propozycja nie została zatem wspólnie wypracowana, a była efektem jednostronnej decyzji ZWD. Podział środków w ramach alokacji na poszczególne IT przedstawiony przez ZWD pod koniec 2021 roku obrazuje poniższa tabela. **ZIT AW otrzymał propozycję alokacji w wysokości 35 347 251 EUR, a całkowita alokacja na 7 IT uległa nieznacznemu zwiększeniu do 202 447 481 EUR z całej puli środków dedykowanych na FEDŚ z EFRR.**

PROPOZYCJA URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO – FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA DOLNEGO ŚLĄSKA 2021 -2027

Łączna kwota dla ZIT/IIT FE DŚ 2021-2027

- **202 447 481 EUR – tj. około 16,15 % środków EFRR**
- **0 EUR – środków EFS (do negocjacji)**

	Zachodni Obszar Funkcjonalny	ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej	ZIT Legnicko-Głogowski	ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej	ZIT Wrocławski Obszar Funk.	ZIT Południowy Obszar Funkcjonalny	IIT Subregionu Wrocławskiego	łącznie
Proponowana alokacja	24 176 753	25 290 171	34 494 696	35 347 251	31 753 442	28 495 829	22 889 339	202 447 481
Per capita	114,26	95,25	77,44	80,17	31,76	102,41	91,62	70,02

Alokacja EFRR dla ZIT w perspektywie 2014-2020 (EUR):

	ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej	ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej	ZIT Wrocławski Obszar Funk.	Łącznie
Alokacja	87 000 000	152 350 000	240 800 000	480 150 00
Per capita	416,05	366,40	271,19	317,38

Należy zaznaczyć, że w dalszym ciągu ta propozycja jest niewystarczająca i nie realizuje potrzeb rozwojowych ZIT AW przedstawionych w planie działań na perspektywę 2021-2027. Poniższe zestawienie pokazuje różnicę w alokacji na IT w poprzedniej perspektywie w stosunku do perspektywy obecnej przy uwzględnieniu liczby IT, powierzchni województwa, którą one obejmują oraz liczby ludności zamieszkującej wszystkie IT.

INSTRUMENTY TERYTORIALNE W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM

ZIT 2014-2020

- **3 ZITy (ZIT AJ, ZIT AW, ZIT WrOF)**
- **51,49% populacji WD, 28,6% powierzchni WD**
- **Alokacja EFRR: 480 150 000 EUR – 29,65% EFRR**
  EFS: 118 075 000 EUR,
  łącznie 25% alokacji Programu
- **Alokacja na mieszkańca na obszarach objętych IT (EFRR): 317 EUR /per capita**

INSTRUMENTY TERYTORIALNE 2021-2027

- **7 IT (6 ZIT - ZIT AJ, ZIT AW, ZIT WrOF, ZIT ZOF, ZIT LGOF, ZIT POF oraz IIT SUBREGIONU WROCŁAWSKIEGO)**
- **100% populacji WD, 100% powierzchni WD**
- **Alokacja: EFRR: 202 447 481 EUR – ok. 16,15 % EFRR**
  EFS: 0 EUR - ?
- **Alokacja na mieszkańca na obszarach objętych IT (EFRR): 70 EUR /per capita**

19

Obszar realizacji zdań w obecnej perspektywie 2021-2027, liczba ludności, liczba poszczególnych JST które podpisały deklarację o kontynuacji działań ZIT AW, również uległy znaczącym zmianom, co pokazuje poniższe zestawienie.

INSTRUMENT TERYTORIALNY - ZIT AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ W LATACH 2014 -2020 I 2021-2027

Rys 1. Aglomeracja Wałbrzyska 2014-2020

ZIT AW 2014-2020

- 22 gminy
- 415 805 mieszkańców, co stanowi 14,3 % ludności województwa dolnośląskiego.
- Alokacja w ramach RPO WD 2014 -2020: **193 600 000** w tym **152 350 000** € z EFFR , **41 250 000** EFS
- Instytucja Pośrednicząca RPO WD - tak

Rys. 2 Aglomeracja Wałbrzyska 2021-2027

ZIT AW 2021-2027

- 28 gmin
- 448 328 osób, co stanowi 15,45 % potencjału ludnościowego Dolnego Śląska
- Alokacja w ramach FEDŚ 2021 -2027: **35 347 251** € z EFFR
- Instytucja Pośrednicząca FEDŚ - ?

ZIT AW - Instrument Terytorialny dla mieszkańców gmin z obszaru południa Dolnego Śląska -słabszego rozwojowo (mniejsza liczba inwestycji, depopulacja, znacznie niższe tempo wzrostu PKB).

W obecnej perspektywie IT mają realizować tzw. projekty zintegrowane[3], czyli takie, które:

1. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego (OF) objętego instrumentem i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych – oznacza to, że projekt ma wpływ na więcej niż 1 gminę w OF oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i operacyjnej strategii.

2. są realizowane wspólnie w partnerstwie lub w ramach wiązki powiązanych (zintegrowanych) projektów, tj. projekt musi spełniać jeden lub więcej z poniższych warunków:

    a. jest **projektem partnerskim** w rozumieniu art. 39 projektu ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027;

    b. jest **przygotowywany wspólnie** w ramach partnerstwa – projekt w sposób jednoznaczny jest powiązany z innymi projektami w strategii i jego wpisanie na listę projektów zostało zaakceptowane przez statutową większość partnerów;

    c. deklarowana jest **wspólna eksploatacja** produktu końcowego projektu, tj. stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych", lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich", mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co będzie musiało znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i operacyjnej.

[3] Zapis w projekcie Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 dotyczący projektów zintegrowanych:

Istotą ZIT w perspektywie 2021-2027 jest realizacja projektów zintegrowanych przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspakajania potrzeb obszaru objętego ZIT. W tym celu opracowywane będą strategie rozwoju ponadlokalnego i Strategie ZIT. Projekty nie mające zintegrowanego charakteru nie mogą być realizowane w ramach instrumentu ZIT.

3. powinny realizować jeden lub kilka z następujących celów:
    a. wspierać **rozwój gospodarczy**;
    b. dążyć do **neutralności klimatycznej**;
    c. wpływać na **zwiększenie dostępności do usług publicznych**;
    d. realnie przekładać się na **poprawę jakości życia** mieszkańców;
    e. opierać się na **inteligentnym zarządzaniu**.

Propozycje projektów zintegrowanych w ramach EFRR, zebrane wspólne w ramach prac nad planem działań ZIT AW w perspektywie 2021-2027 opiewają w sumie na 334 937 336 EUR i przewyższają prawie dziesięciokrotnie zaproponowaną przez ZWD alokację na ten cel. Poniższe zestawienie przedstawia wszystkie projekty zintegrowane ZIT AW do realizacji w obecnej perspektywie.

Lp.	Cel szczegółowy/priorytet inwestycyjny	Kierunek działania / typ projektu wskazany w projekcie FEDŚ 2021+	EFRR Tytuł(-y) projektu (-ów)	Kod interwencji	Alokacja (EUR)	Rozkład procentowy w ramach CP
1.	2.1.2. Środowisko	2.1.2.1 Efektywność energetyczna (Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych C2,I)	Poprawa stanu środowiska i jakości powietrza na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej poprzez zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych.	042 (040, 041)	196 040 034,81	58,53%
2.	2.1.2. Środowisko	2.1.2.2. Energia z OZE (Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą UE 22018/2001, w tym określonym w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju. CP3, II)	Poprawa stanu środowiska i jakości powietrza poprzez wykorzystanie energii odnawialnej jako alternatywnego źródła energii dla mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej.	048	37 0097 476,07	11,08%
3.	2.1.2. Środowisko	2.1.2.1. Efektywność energetyczna (Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych C2,I)	Zwiększenie efektywności energetycznej na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej poprzez modernizację oświetlenia ulicznego.	044	4 612 706,70	1,38%
4.	2.1.5. Rozwój terytorialny	2.1.5.1. Zrównoważony rozwój terytorialny (Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa obszarów miejskich CP5, EFRR)	Wsparcie fizycznej odnowy i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej.	168	13 679 286,34	4,08%
5.	2.1.5. Rozwój terytorialny	2.1.5.1. Zrównoważony rozwój terytorialny (Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa obszarów miejskich CP5, EFRR)	Ochrona i zwiększenie atrakcyjności walorów turystycznych i usług turystycznych gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej.	165	26 753 698,87	7,99%
6.	2.1.5. Rozwój terytorialny	2.1.5.1. Zrównoważony rozwój terytorialny (Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa obszarów miejskich CP5, EFRR)	Ochrona unikatowego dziedzictwa kulturowego Aglomeracji Wałbrzyskiej.	166	11 531 766,75	3,44%
7.	2.1.1. Przedsiębiorstwa i innowacje	2.1.1.2. Rozwój e-usług (czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji i instytucji publicznych CP1, III)	Rozwój e-usług dla mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej.	016	5 439 512,62	1,62%
8.	2.1.1. Przedsiębiorstwa i innowacje	2.1.1.3 Rozwój przedsiębiorczości MŚP (Wzmocnienie trwałego wzrostu	Wsparcie gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej w procesie	020	7 395 966,52	2,21%

Lp.	Cel szczegółowy/priorytet inwestycyjny	Kierunek działania / typ projektu wskazany w projekcie FEDŚ 2021+	EFRR Tytuł(-y) projektu (-ów)	Kod interwencji	Alokacja (EUR)	Rozkład procentowy w ramach CP
		i konkurencyjność MŚP (Wzmocnienie trwałego wzrostu i konkurencyjność MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne CP1, III)	tworzenia i rozwoju infrastruktury MMŚP, w tym inkubatorów, centrów rozwoju przedsiębiorczości, parków przemysłowych i technologicznych oraz usług inkubacyjnych.			
9.	2.1.1. Przedsiębiorstwa i innowacje	2.1.1.3 Rozwój przedsiębiorczości MŚP (Wzmocnienie trwałego wzrostu i konkurencyjność MŚP (Wzmocnienie trwałego wzrostu i konkurencyjność MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne CP1, III)	Wsparcie rozwoju MMŚP Aglomeracji Wałbrzyskiej poprzez wzrost inwestycji.	021	1 2500 000,00	3,73%
10.	2.1.2. Środowisko	2.1.2.4 Ochrona przyrody i klimatu (Wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczenie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia CP2, VII)	Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej poprzez inwestycje w zieloną i niebieską infrastrukturę.	079	3 481 288,08	1,04%
11.	2.1.2. Środowisko	2.1.2.4 Ochrona przyrody i klimatu (Wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczenie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia CP2, VII)	Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej poprzez rozwój infrastruktury rowerowej.	083	16 405 570,06	4,90%
	RAZEM CP2+CP5				**334 937 336,82**	**100,00%**

Projekty zintegrowane ZIT AW w ramach EFS+ opiewają z kolei na kwotę 38 446 475 EUR i zostały zilustrowane w poniższym zestawieniu.

Lp.	Cel szczegółowy/priorytet inwestycyjny	EFS+ Kierunek działania / typ projektu wskazany w projekcie FEDŚ 2021+	Tytuł proponowanego projektu / przedsięwzięcia	Kod interwencji	Alokacja (EUR)	Rozkład procentowy w ramach CP
1.	2.1.7. Edukacja	2.1.7.1 Dostęp do edukacji (Wspierania równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwość ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienia mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami CP4, f; EFS+)	Wsparcie rozwoju nauczania dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych i średnich Aglomeracji Wałbrzyskiej	149	20 561 357,70	53,48%
2.	2.1.7. Edukacja	2.1.7.1 Dostęp do edukacji (Wspierania równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwość ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienia mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami CP4, f; EFS+)	Wsparcie rodzin w zakresie wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi w Aglomeracji Wałbrzyskiej	148	13 707 571,80	35,65%
3.	2.1.6. Rynek pracy i włącznie społeczne	2.1.6.6. Rozwój usług społecznych i zdrowotnych (Zwiększenie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej CP4, k; EFS+)	Wsparcie rozwoju usług społecznych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej	158	4 177 545,69	10,87%
	RAZEM				**38 446 475,19**	**100,00%**

W listopadzie i grudniu 2021 wobec braku partnerskiego dialogu ze strony ZWD w wypracowywaniu projektu programu operacyjnego FEDŚ 2021-2027, prezydenci największych ZIT-ów na Dolnym Śląsku objętych programowaniem w poprzedniej i obecnej perspektywie, wystosowali kilkukrotnie pisemne apele do ZWD i propozycje spotkań celem wspólnego wypracowania ostatecznego kształtu programu FEDŚ, w tym uwzględnienia potrzeb rozwojowych IT w perspektywie 2021-2027. W odpowiedzi na postulaty zawarte w ww. pismach ZWD zorganizował w połowie grudnia jedno spotkanie, które nie przyniosło spodziewanego przełomu, ponieważ zostały na nim powtórzone propozycje przedstawione wcześniej przez UMWD. W tej sytuacji samorządowcy skupieni w 4 IT na Dolnym Śląsku (Obszar Funkcjonalny ZIT Aglomeracji Wrocławskiej, Obszar Funkcjonalny ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej, Obszar Funkcjonalny ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, Południowy Obszar Funkcjonalny ZIT Kłodzko-Ząbkowicko-Dzierżoniowskich), podjęli działania w kierunku przedstawienia Komisji Europejskiej, która będzie negocjować i zatwierdzać w 2022 roku FEDŚ, swoje postulaty i propozycje zmian w zapisie projektu programu operacyjnego FEDŚ 2021-2027, skierowanego w połowie stycznia do konsultacji społecznych. W ocenie przedstawicieli 4 IT przedstawiony w połowie grudnia projekt FEDŚ powinien ulec znaczącym zmianom i modyfikacjom w zakresie alokacji na poszczególne cele Polityki Spójności – zwłaszcza cel 2 i 5.

2 GREEN CITY ACTION PLAN

Green City Action Plan (GCAP, Plan Działań Zielonego Miasta) dla Wałbrzycha jest dokumentem, który powstaje przy współpracy EBRD (European Bank for Reconstruction and Development - Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju) oraz podmiotu wykonawczego, tj. ARUP. Gmina Wałbrzych, oraz wymienione przedsiębiorstwa wspólnie pracują od sierpnia 2021 nad przygotowaniem dokumentu, który ma być przyjęty przez Radę Miasta Wałbrzycha i ma być wdrożony do realizacji w kolejnych latach. Co ważne, niektóre jego zapisy – a być może całość – staną się prawem miejscowym, stąd waga tego dokumentu jest bardzo istotna. Będzie on wyznaczać kierunki inwestycji proekologicznych (i nie tylko) na najbliższe lata. Pozwoli także ubiegać się o środki wspierające i pomocowe z wielu źródeł zewnętrznych, a także pozwoli przeanalizować bieżące i przyszłe zagrożenia środowiskowe dla naszego miasta.

Stworzenie Green City Action Plan jest bezpośrednio związane z przystąpieniem przez Wałbrzych do sieci miast Green Cities, oznacza to, że jako drugie po Warszawie miasto w Polsce będziemy realizować i wdrażać wypracowany GCAP. Zgodnie z zarządzeniem 385/2021 z dnia 24 czerwca, powołany na Koordynatora przygotowań do przyjęcia przez Gminę Wałbrzych GCAP został Krzysztof Urbański, prezes spółki InVałbrzych i jest on odpowiedzialny za kierowanie pracą zespołu oraz osób z poszczególnych biur i spółek Gminy Wałbrzych współpracujących przy tym dokumencie. Z punktu widzenia koordynacji, przygotowanie tego dokumentu jest wyzwaniem, ponieważ potrzebna jest tutaj współpraca między biurami Urzędu Miejskiego, jednostkami organizacyjnymi i spółkami oraz organizacjami pozarządowymi. Najważniejszym i najbardziej czasochłonnym pod kątem tworzenia poszczególnych elementów planu zadaniem w 2021 roku było zgromadzenie danych niezbędnych do przygotowania poszczególnych rozdziałów GCAP, których wymagał ARUP.

W ramach działań od września do grudnia 2021 koordynatorzy oraz przedstawiciele poszczególnych biur Urzędu Miejskiego reprezentowali miasto Wałbrzych podczas:

- spotkania otwierającego GCAP (tzw kick off meeting) z udziałem Prezydenta Wałbrzycha oraz najważniejszych przedstawicieli EBRD, ARUP oraz wiceprezydent Warszawy (jako pierwszego miasta w Polsce z wdrożonym GCAP);

- 16 spotkań międzynarodowych online;
- warsztatów organizowanych w Starej Kopalni oraz Online;
- 2 szkoleń dotyczących odporności środowiskowej oraz zagrożeń energetycznych oraz działań smart city.

W tym czasie przygotowano dane służące do opracowania następujących dokumentów składających się na Green City Action Plan:

- SMA – Smart Maturity Assesment Ocena dojrzałości smart dla Miasta Wałbrzycha;
- TAR – Technical Assesment Report – Raport oceny technicznej;
- VAR – Vulnareblity Assessment Report – Raport oceny wrażliwości;
- RPLP – Report on practises of Participatory Land Use Planning – Raport praktyk uczestniczenia w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- PUF – Policy Urban Framework – Ramy polityki miejskiej.

Prace prowadzone są w założonym tempie i zgodnie z planem ustalonym przez ARUP, EBRD i Gminą Wałbrzych, przyjęcie GCAP zaplanowane jest na wrzesień 2022.

3 CITIES RACES TO ZERO

Kampania „Cities Race to Zero" (CRTZ), miała na celu zjednoczenie 1000 miast wokół Szczytu Klimatycznego ONZ w Glasgow, który odbywał się w listopadzie 2021 roku (COP26). Jej głównym celem było zmobilizowanie wysiłków miast na rzecz osiągniecia zerowej emisji netto.

Miasto Wałbrzych jako drugie po Warszawie z polskich miast zostało zaproszone i dołączyło do tej inicjatywy wypełniając we wrześniu 2021 formularz zgłoszeniowy.

Korzyści dla miast – uczestników kampanii CRTZ:

- zobowiązania i działania klimatyczne naszego miasta zostaną uznane za wiarygodne i oparte na podstawach naukowych, wspieranych przez ONZ;
- otrzymamy wsparcie w wyznaczaniu, wdrażaniu i osiąganiu naszych celów;
- dołączamy do członków społeczności z różnych regionów i sektorów świata, z którymi będziemy dzielić się narzędziami i wiedzą;
- uzyskujemy dostęp do skutecznych materiałów komunikacyjnych i będziemy mieć swój udział w przygotowaniach i organizacji Szczytu COP26 oraz kolejnych;
- odgrywamy aktywną rolę w 2021 – najbardziej decydującym roku w historii działań na rzecz klimatu.

Miasto Wałbrzych dołączyło do Inicjatywy CRTZ, ponieważ:

1. jesteśmy świadomi globalnego zagrożenia klimatycznego i udzielamy poparcia wszelkim inicjatywom podejmującym działania na rzecz przeciwdziałania tym zmianom.
2. zobowiązujemy się do utrzymania globalnego ocieplenia poniżej celu 1.5°C, określonego w Porozumieniu Paryskim.
3. zobowiązujemy się do umieszczania inkluzywnych działań klimatycznych w centrum wszystkich miejskich procesów decyzyjnych, aby tworzyć dobrze prosperujące i sprawiedliwe społeczności dla wszystkich.

4. zapraszamy naszych partnerów - przywódców politycznych, dyrektorów firm, związki zawodowe, inwestorów i społeczeństwo obywatelskie - aby przyłączyli się do nas w rozpoznawaniu globalnego zagrożenia klimatycznego i pomogli nam w realizacji działań opartych na podstawach naukowych w celu przezwyciężenia go.
5. zadeklarowaliśmy poprzez działania miasta osiągnięcie zerowych emisji netto do roku 2050, zgodnie z globalnymi wysiłkami na rzecz ograniczenia ocieplenia do 1.5°C.
6. określiliśmy przed COP26, jakie kroki zostaną podjęte w celu osiągniecia zerowych emisji netto, zwłaszcza w perspektywie krótko- i średnioterminowej.
7. przystąpiliśmy do planowania co najmniej jednego inkluzywnego i sprawiedliwego działania na rzecz klimatu, zgodnie z listą dostępną na stronie www.citiesracetozero.org, które pomoże w wejściu miasta na ścieżkę odporności klimatycznej zgodnej z celem 1,5°C Porozumienia Paryskiego, a jego wdrażania rozpocznie się nie później niż w 2022 r.

Przystąpienie Wałbrzycha do kampanii skomentowała Ambasador Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w Polsce, Anna Clunes. – „Jestem szczęśliwa, że Wałbrzych potwierdza swoje zaangażowanie na rzecz klimatu, stając się nowym polskim członkiem kampanii Race to Zero przed szczytem klimatycznym w Glasgow. Wizję przyszłości wolnej od dwutlenku węgla powinny realizować władze wszystkich szczebli. Miasta, które odpowiadają za 75% globalnej emisji CO2, mają do odegrania szczególnie ważna rolę w ochronie naszego klimatu i planety. Zachęcamy wójtów, burmistrzów i prezydentów wszystkich wiosek, miast i miasteczek w Polsce, aby poszli śladami Wałbrzycha i dołączyli do tego Wyścigu o lepsze, czystsze i zdrowsze jutro.”

Więcej informacji można znaleźć na: https://www.c40knowledgehub.org/s/cities-race-to-zero?language=en_US

4 POWERING PAST COAL ALLIANCE (PPCA)

8 grudnia 2021 Miasto Wałbrzych dołączyło formalnie do kolejnej międzynarodowej inicjatywy proekologicznej - Powering Past Coal Alliance. Wałbrzych dał wyraźny sygnał, że jest gotowy z pełną determinacją odchodzić od węgla, jako źródła zasilania. Powering Past Coal Alliance to inicjatywa powołana w 2017 roku przez rządy Wielkiej Brytanii i Kanady. Dziś zrzesza 137 członków w tym kraje, samorządy, instytucje publiczne, a także firmy z sektora prywatnego. Podstawą działania związku jest deklaracja członków o wdrożeniu procedur i inwestycji mających na celu odejście od węgla do 2030 roku i wspieranie ekologicznych źródeł energii. Choć nasz kraj nie wstąpił dotychczas do tego sojuszu, zrobiły to wcześniej dwa polskie miasta - Konin i Koszalin a także region wschodniej Wielkopolski.

„Jesteśmy chwilę po szczycie COP26 w Glasgow. Zostałem tam zaproszony jako przedstawiciel samorządowych inicjatyw z Polski. Nasza wspólna inicjatywa samorządowców z subregionu wałbrzyskiego, Deklaracja Dekarbonizacji 2030 sprzed dwóch lat odbiła się szerokim echem w Europie i na świecie, ponieważ pokazuje, że nawet tak trudne tereny kultury dawnego przemysłu węglowego, potrafią w sobie znaleźć determinację, odwagę, wizję, by szybciej rozwiązywać problemy, przed którymi staje cały świat – mówił podczas uroczystości wstąpienia do PPCA w Starej Kopalni Prezydent Wałbrzycha Roman Szełemej."

Miasta i regiony uczestniczące w PPCA zobowiązały się do działań zmierzających do odejścia od węgla jako źródła energii do 2030 roku, podczas gdy kraje Organizacji Wspólnoty Gospodarczej i Rozwoju oraz reszta świata wskazują na rok 2050. Dzięki temu partnerstwu łatwiej będzie doprowadzić do sprawiedliwej transformacji. Korzyści z obecności w PPCA mają być obustronne. Wałbrzych wnosi do sojuszu bagaż doświadczeń po trudnej transformacji przemysłowej, której skutki odczuwamy do dziś.

„Nasz region wałbrzysko-noworudzki jest w tej części Europy unikalnym przykładem tego, jak taka transformacja przechodzi, niestety boleśnie" – mówił podczas Szczytu COP26 Roman Szełemej. Dla państw, regionów i miast uczestniczących w PPCA działania klimatyczne są nierozerwalnie połączone z ekonomią, mieszkańcami, zwłaszcza pracownikami sektora energetycznego.

PPCA nie rozdaje środków na transformację energetyczną, które będą nam potrzebne w najbliższych latach, ale pozwala budować partnerstwa międzynarodowe i staje się forum do wymiany doświadczeń, które w przyszłości pozwolą sięgać po różnego rodzaju źródła finansowania. Wdrażanie zmian na rzecz klimatu nie powinno się odbywać kosztem likwidacji miejsc pracy a wręcz przeciwnie – powinno służyć pobudzaniu nowoczesnej gospodarki opartej na OZE. I taki cel przyświeca decyzji Prezydenta Wałbrzycha o przystąpieniu do tej inicjatywy.

5 FUNDUSZ SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI I TERYTORIALNY PLAN SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO

W kwietniu 2021 Prezydent Wałbrzycha wspólnie z przewodniczącym społecznego zespołu przekazali wraz z pozostałymi członkami i samorządowcami subregionu wałbrzyskiego – Zarządowi Województwa Dolnośląskiego – opracowany wspólnie Społeczny Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Subregionu Wałbrzyskiego (STPST dla SW). Plan został także przesłany do Dyrekcji Generalnej KE ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej. STPST stał się istotnym elementem przygotowywanego przez UMWD Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji WD dla Subregionu Wałbrzyskiego. W wielu miejscach plan wojewódzki czerpie wprost informacje i materiały opracowane przez społeczny zespół powołany przez Prezydenta Wałbrzycha.

5.1 SPOŁECZNY TERYTORIALNY PLAN SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO - CZYM JEST TEN PLAN, CZEGO DOTYCZY, JAKIE STAWIA CELE, JAKIE PROPONUJE ROZWIĄZANIA

Przez kilkaset lat, szczególnie w pierwszej połowie XX wieku obszar Subregionu Wałbrzyskiego, niezależnie od zmian państwowości na tym terenie, był jednym z najważniejszych ośrodków przemysłowych Europy. Rozwój przemysłu węglowego i przetwórstwa węgla, w tym koksownictwa, umożliwił dynamiczny rozwój innych gałęzi przemysłu w tym maszynowego, ceramicznego i włókienniczego. Likwidacja wydobycia węgla w latach 90- tych XX w. pozostawiła głębokie skutki gospodarcze, społeczne i ekologiczne odczuwalne do dziś. Setki tysięcy mieszkańców Subregionu Wałbrzyskiego ciągle wyraża głębokie poczucie historycznego dramatu, jaki stał się ich udziałem. Brak właściwego wsparcia w trudnym procesie restrukturyzacji Dolnośląskiego Zagłębia

Węglowego jest źródłem ciągle aktualnego oczekiwania na realny impuls rozwojowy, mimo upływu 25 lat od zamknięcia kopalń.

Idea Społecznego Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Subregionu Wałbrzyskiego (STPST SW) jest oddolną inicjatywą samorządów, organizacji pozarządowych, środowisk przedsiębiorców i wyższych uczelni oraz mieszkańców Subregionu Wałbrzyskiego. Odpowiada na oczekiwanie realnej zmiany w tempie rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru zamieszkiwanego przez ok. 695 tys. mieszkańców. Różnice wewnątrzregionalne w rozwoju na Dolnym Śląsku motywują społeczności subregionu do stawiania bardziej odważnych, ambitnych, opartych na partycypacji społecznej celów rozwojowych na najbliższe lata. **To stało się źródłem ambitnej wizji rozwoju Subregionu Wałbrzyskiego, wolnego od węgla w 2050 r., z redukcją emisji CO2 o 55 % w 2030 r., neutralnego klimatycznie w 2040 r.**

Deklaracja #Dekarbonizacja2030 liderów samorządowych wszystkich 49 gmin subregionu - **eliminacja węgla z gospodarki cieplnej i energetyki subregionu oraz brak eksploatacji złóż węgla** - pokazuje determinację i pasję społeczną do radykalnego działania dla realizacji aspiracji lokalnych, ale zgodnych z celami wielkiego planu Zielonego Ładu #EUGreenDeal. Wizja ta znacznie wyprzedza zachowawcze plany środowiska wielkiego przemysłu i centralnie regulowanej energetyki uwikłanej w trudne procesy politycznej akceptacji dla niełatwych zmian.

Liderzy samorządów reprezentują zarówno gminy, na terenie których jeszcze niedawno prowadzono wydobycie węgla (Nowa Ruda, Nowa Ruda Gm. Wiejska, Radków, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Czarny Bór, Wałbrzych, Boguszów-Gorce, Kamienna Góra, Kamienna Góra Gm. Wiejska, Lubawka) jak też wszystkie pozostałe, gdzie również praktycznie całe życie gospodarcze związane z zagłębiem węglowym zlikwidowano w latach 90-tych XX w. We wszystkich gminach skutki społeczne, gospodarcze i środowiskowe mają praktycznie ten sam wymiar zjawiska niskiej jakości życia, degradacji społecznej, problemów zdrowotnych, niskiej przedsiębiorczości i aktywności zawodowej, zjawiska emigracji.

Autorzy planu realizują ideę zbudowania przede wszystkim jak najszerszej akceptacji społecznej dla transformacji gospodarczej, społecznej i proekologicznej, czyniąc je sprawiedliwymi w ocenie każdego mieszkańca subregionu. Temu służy waga, jaką autorzy STPST przypisują idei zbudowania sieci lokalnych ośrodków transformacji energetycznej opartej na elektroprosumeryzmie, likwidacji niskiej emisji, stworzenia obszarów wsparcia przemysłu uzdrowiskowo-turystycznego, rozwinięcie nowych, zielonych sektorów gospodarki i utworzenie tysięcy nowych miejsc pracy związanych z nimi w mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach, a także produkcji zdrowej żywności. Osiągnięcie tych celów będzie możliwe m.in. dzięki szerokiej współpracy ze środowiskiem naukowym Wrocławia oraz programowi edukacji służącemu przekwalifikowaniu dużej części społeczeństwa do nowych, „zielonych" zawodów.

Realizacja STPST SW ma stanowić modelowy przykład zbudowania powszechnej akceptacji społecznej dla wdrażania celów i idei Zielonego Ładu, co pozwoli wykorzystywać nabyte doświadczenia w podobnych regionach Polski i Europy. STPST przybliża ideę Europy bliżej ludzi.

Wynikiem wielu miesięcy pracy społecznego zespołu jest koncepcja transformacji środowiskowej, społecznej i gospodarczej Subregionu Wałbrzyskiego. Dokument zawiera diagnozę historyczną działalności Dolnośląskiego Zagłębia Węglowego, wizje i cele tzw. opcji „zeroemisyjnej" funkcjonowania subregionu, opis planowanych operacji transformacji zawierający zdefiniowane obszary interwencji z katalogiem projektów oraz wskaźników do mierzenia rezultatów ich realizacji. Plan zawiera propozycje uruchomienia w okresie do

2050 roku 26 kluczowych programów o szacowanym budżecie 37,3 mld. zł, w tym budżet transformacji środowiska 34,5 mld. zł. Podstawowe wskaźniki służące monitorowaniu i ocenie rezultatów planu w perspektywie do roku 2050 to:

1. Całkowita redukcja szacunkowo ustalonego rocznego bilansu łącznej emisji CO2 subregionu o 6,5 mln ton do 2050 r.;
2. Utworzenie w sektorach zielonych lub neutralnych klimatycznie gospodarki ok. 7000 dodatkowych miejsc pracy do 2030 roku oraz 37 000 miejsc pracy do 2050 roku;
3. Wykonanie prac o charakterze adaptacji i mitygacji do zmian klimatu obejmujących m.in 400 ha zdegradowanych terenów hałd po działalności górnictwa węgla kamiennego.

Proponowane wskaźniki pokazują skalę potrzeb i poziom trudności planowanego procesu transformacji. Należy traktować je jako parametry wyjściowe do dalszych prac nad dekarbonizacją Subregionu Wałbrzyskiego obarczonego ogromnymi zasobami budynków i infrastruktury ciepłowniczej - zdewastowanymi wieloletnią działalnością wydobywczą węgla kamiennego. Skala potrzeb wykazana w planie pokazuje, że wsparcie subregionu w oparciu o Fundusz Sprawiedliwej Transformacji jest dalece niewystarczające w osiągnięciu pełnej dekarbonizacji, ale może uruchomić proces dochodzenia do tego stanu.

STPST tworzy realne szanse na poprawę jakości życia każdego mieszkańca subregionu, wspiera indywidualną aktywność proekologiczną, buduje nowe ośrodki życia gospodarczego w lokalnych społecznościach we wszystkich częściach Subregionu Wałbrzyskiego, umożliwia stworzenie samowystarczalnych kooperatyw energetycznych opartych na innowacyjnej idei elektroprosumeryzmu. Jest praktyczną realizacją programu Zielonego Ładu i idei Europy bliżej ludzi.[4]

5.2 PRACE PRZEDSTAWICIELI GMINY WAŁBRZYCH NAD PRZYGOTOWYWANYM PRZEZ UMWD – TPST WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DLA SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO

Przez cały 2021 rok trwały prace nad kolejnymi wersjami TPST Województwa Dolnośląskiego dla Subregionu Wałbrzyskiego. Były one prowadzone na forum tzw. zewnętrznej grupy ds. Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, powołanej przez Marszałka WD na podstawie uchwały ZWD. Prace grupy koncentrowały się na doprecyzowaniu zapisów poszczególnych rozdziałów planu:

- Diagnozy skutków gospodarczych, społecznych i terytorialnych transformacji w kierunku
- neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050;

[4] Preambuła ze STPST dla Subregionu Wałbrzyskiego

- Potrzeb i celów w zakresie rozwoju do 2030 r. służące osiągnięciu neutralnej dla klimatu
- gospodarki Unii do roku 2050;
- Rodzajów przewidywanych operacji służących realizacji planu;
- Mechanizmów zarządzania planem oraz monitorowania realizacji planu i ewaluacji.

6 GŁÓWNE ZAŁOŻENIA TERYTORIALNEGO PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI DLA SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO

(opracowanego przez UMWD przy współpracy grupy zewnętrznej ds. Funduszu Sprawiedliwej Transformacji z udziałem przedstawicieli Gminy Wałbrzych pod kierunkiem Prezydenta miasta)

Priorytetem transformacji subregionu wałbrzyskiego do 2030 r. przedstawionym w TPST jest dekarbonizacja i termomodernizacja obszarowa budynków, osiedli i dzielnic gmin oraz dywersyfikacja działalności podmiotów gospodarczych w subregionie w kierunku zielonych, konkurencyjnych technologii, zgodnie z założeniami Europejskiego Zielonego Ładu. Modernizacja tych zasobów w sposób kompleksowy i zgodnie z nowymi wymogami otwiera szansę na rozwój innowacji, przedsiębiorczości i powstawania dodatkowych miejsc pracy. Procesom transformacji do gospodarki nieemisyjnej towarzyszyć będzie wsparcie osłonowe mieszkańców dotkniętych negatywnymi skutkami tych działań, w tym wsparcie osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem. Zgodnie z planem w perspektywie 2050 r. należy oczekiwać przekształcenia subregionu w obszar neutralny dla klimatu, z rozwiniętą gospodarką zeroemisyjną oraz zeroemisyjnym transportem, ze zmodernizowanym sektorem ciepłowniczym produkującym ciepło w oparciu o OZE, ze zdekarbonizowaną substancją mieszkaniową i tam gdzie to możliwe samowystarczalnością energetyczną mieszkańców w ramach spółdzielni energetycznych.

Rozwój subregionu wałbrzyskiego do 2050 r. ma być ściśle powiązany z priorytetami ochrony klimatu i środowiska. Gospodarka rozwijana poprzez specjalizacje i innowacje stworzy warunki do bezpiecznego życia i kariery. Likwidacja negatywnych skutków niedokończonej transformacji węglowej subregionu wałbrzyskiego, w tym usunięcie fizycznych pozostałości działalności górniczej (hałdy, osadniki mułu węglowego itp.) jest powiązana z transformacją klimatyczno-energetyczną opisaną w *Krajowym planie na rzecz energii i klimatu dla Polski do roku 2030.*

Ambitna wizja rozwoju subregionu wałbrzyskiego w przedstawiona TPST przewyższa sformułowane w Krajowym Planie Energii i Klimatu cele dotyczące emisji i zakłada osiągnięcie następujących rezultatów:

- całkowitą redukcję szacunkowo ustalonego rocznego bilansu łącznej emisji CO2 subregionu o 6,5 mln ton do roku 2050,
- redukcję emisji CO2 o ok.65% w sektorze non-ETS i 55 % w całkowitej emisji do roku
- 2030,
- wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu do poziomu 35-40 % do roku 2050,
- wzrost efektywności energetycznej o 40 % do roku 2050.

Bazą dla modernizacji i przemiany subregionu w kierunku neutralności klimatycznej będzie w szczególności potencjał nowych rynków powstały w wyniku:

1. likwidacji pieców węglowych i termomodernizacji w jednorodzinnych i wielorodzinnych budynkach mieszkalnych; wspólnotach mieszkaniowych, budynkach użyteczności publicznej, przedsiębiorstwach

publicznych i prywatnych, budynkach stanowiących własność lub współwłasność organizacji pozarządowych
2. rozwoju odnawialnych źródeł energii takich jak pompy ciepła, panele słoneczne, farmy wiatrowe, pompy geotermalne i inne,
3. wykorzystania nowych technologii jako źródła zeroemisyjnej energii w komunikacji pasażerskiej i indywidualnej komunikacji samochodowej,
4. kompleksowej rewitalizacji obiektów i obszarów zdegradowanych,
5. stopniowego i konsekwentnego przekształcania gospodarki w kierunku sektorów „zielonych" i bezemisyjnych (produkcja zdrowej żywności, usługi turystycznouzdrowiskowe, biogospodarka, gospodarka o obiegu zamkniętym),
6. zwiększenia przedsiębiorczości i aktywności zawodowej lokalnych społeczności, przede wszystkim w nowych, bezemisyjnych i „zielonych" sektorach gospodarki,
7. rekultywacji zdegradowanych terenów poprzemysłowych i przywracania ich społeczeństwu na cele działalności gospodarczej lub jako tereny rekreacyjno-sportowe.

Szansa na wzrost efektywności energetycznej upatrywana jest przede wszystkim w mieszkalnictwie oraz ciepłownictwie. Stan energetyczny budynków sprzed 1945 r. (56% zasobów) wyrażony wskaźnikowym zużyciem energii pierwotnej wynosi 300-600 kWh/m2/rok czyli 5 krotnie więcej niż budynków budowanych zgodnie z obecnymi warunkami technicznymi. Poprawa ich stanu technicznego i termicznego wpłynie na wskaźniki zużycia energii. Szacuje się, że średni statystyczny budynek mieszkalny subregionu w wyniku kompleksowej termomodernizacji mógłby uzyskać efekt ponad 60% spadku zapotrzebowania na energię użytkową. W zakresie ciepłownictwa istotny jest rozwój ekologicznych i efektywnych systemów ciepłowniczych, modernizacja i rozbudowa systemów dystrybucji ciepła i chłodu, magazynów ciepła i inteligentnych sieci, z opcją warunkowego wykorzystania gazu ziemnego jako paliwa przejściowego w gospodarstwach domowych. Kontekst sprawiedliwej transformacji subregionu wałbrzyskiego należy rozpatrywać w ścisłym odniesieniu do obszarów życia społecznego, gospodarczego i środowiskowego, które ulegając w ramach funkcjonowania przemysłu węglowego i efektów jego likwidacji - upadkowi i degradacji, skutkują do dzisiaj nie tylko niezakończoną transformacją, ale mają swoje przełożenie na osiąganie celów związanych z przejściem na gospodarkę neutralną dla klimatu. We wskazanych trzech filarach gospodarczym, społecznym i środowiskowym, ze wsparciem FST przewidziane są działania, których celem jest dywersyfikacja gospodarcza i zwiększenie możliwości rozwoju w perspektywie do 2030 roku.

Kierunek proponowanych zmian zapisanych w TPST, związanych z odejściem od energetyki węglowej, odbywać się będzie w ramach następującej sekwencji:

1. poprawa efektywności energetycznej budynków, obiektów i procesów, połączona ze zmniejszeniem zużycia energii (ciepło, chłód, prąd),
2. przestawienie zoptymalizowanych systemów zaopatrzenia w ciepło na odnawialne źródła energii (solarne, geotermalne i biomasowe) w połączeniu z eliminacją źródeł stałopalnych,
3. elektryfikacja systemów zaopatrzenia w energię z wykorzystaniem źródeł solarnych, wiatrowych oraz biogazowych (również w kogeneracji i trójgeneracji), a w przyszłości również wodorowych, ze stopniowym włączaniem magazynów energii,
4. przekształcanie działalności, procesów, technologii i produktów w kierunku zielonej transformacji gospodarki.

Przejście do gospodarki neutralnej klimatycznie wymaga inwestycji nie tylko w sektorze gospodarki i transportu, ale także w sektorze gospodarstw domowych. Istotne jest, że transformacja energetyczna, która dotyczy sektora gospodarstw domowych (w szczególności mikroinstalacje OZE) ma wymiar społecznej zmiany i oddolnej akceptacji dla przechodzenia na czyste źródła ciepła i energii elektrycznej. Tym samym ma uruchomić energię społeczną do transformacji ku gospodarce neutralnej klimatycznie, której ścieżka w subregionie tak uzależnionym od węgla i w konsekwencji zubożałym jest wydłużona i bardziej kosztowna. Jednocześnie działania Planu mają zapewnić wsparcie w likwidacji „ubóstwa energetycznego", które może pogłębiać się w związku z odchodzeniem od emisyjnych źródeł ciepła i energii, w szczególności zaprzestania ogrzewania węglem. Relatywnie niskie dochody gospodarstw domowych w subregionie oraz dotychczas silne uzależnienie systemów energetycznych w tych gospodarstwach od tańszego i łatwo dostępnego węgla sprawiają, że proces zmiany społecznej w tym zakresie będzie wymagał wielu nakładów nie tylko w sferze inwestycyjnej ale i edukacyjnej**.**

Zidentyfikowane i zdiagnozowane problemy oraz wyzwania subregionu przedstawione w planie (zaczerpnięte ze STPST SW), posłużyły do sformułowania głównych celów sprawiedliwej transformacji. Celem głównym TPST jest: **„Subregion Wałbrzyski – bez węgla. Solidarny w dążeniu do bezpiecznego i stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego na rzecz neutralności klimatycznej, umiejętności uczenia się i poprawy jakości życia"**

Cele szczegółowe sprawiedliwej transformacji subregionu wałbrzyskiego:

1. Gospodarczy: aktywizacja gospodarcza oraz wzmocnienie konkurencyjności poprzez wykorzystanie endogenicznego potencjału subregionu w sposób gwarantujący osiągnięcie celów ograniczenia niskiej emisji i dekarbonizacji,
2. Środowiskowy: zapewnienie spójnej, zintegrowanej transportowo, atrakcyjnej, wysokiej jakości przestrzeni dla mieszkańców przy poszanowaniu zasobów środowiska,
3. Społeczny: kompetentni i świadomi wyzwań rozwojowych mieszkańcy, aktywnie włączeni w rozwój subregionu, w szczególności, w osiągnięcie celów neutralności klimatycznej. [5]

Cel gospodarczy jest odpowiedzią na potrzebę stabilnego w perspektywie wielu lat rozwoju subregionu, obejmującego dywersyfikację gospodarki, prowadzącą do wyrównywania różnic rozwojowych wynikających z likwidacji DZW i przeprowadzaną w zgodzie z celami transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu i gospodarki obiegu zamkniętego.

Cel środowiskowy zakłada zapewnienie mieszkańcom subregionu wysokiej jakości otoczenia w którym żyją, w tym przywrócenie pełnej wartości ekonomicznej i środowiskowej terenom zdegradowanym. Kluczowym elementem dla dekarbonizacji obszaru i walki z ubóstwem energetycznym będzie gruntowna termomodernizacja budynków publicznych i mieszkalnych wraz z wymianą źródeł ciepła i instalacją urządzeń OZE, wymianą/modernizacją instalacji CO i CWU czy podłączeniem do sieci ciepłowniczej/chłodniczej.

Cel społeczny - zakłada wsparcie osłonowe towarzyszące procesom transformacji do gospodarki nieemisyjnej, w tym wsparcie osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem. W związku z trwającymi od 30 lat procesami restrukturyzacji subregionu wsparcie będzie dedykowane w głównej mierze kolejnym pokoleniom osób dotkniętych ówcześnie tymi procesami. Należy zwrócić uwagę na konieczność ograniczania bezrobocia

[5] Zapis z TPST zaczerpnięty ze STPST dla SW opracowanego przez społeczny zespół

wśród młodzieży poprzez dostosowanie ich umiejętności do potrzeb lokalnego rynku pracy już na etapie edukacji formalnej. Niezbędnym elementem celu społecznego będzie rozwój infrastruktury edukacyjnej, w szczególności szkół zawodowych i technicznych oraz wsparcie podnoszenia umiejętności na każdym poziomie kształcenia, w szczególności cyfrowych, technicznych i zawodowych, nie tylko w formie edukacji szkolnej, ale także kształcenia w systemie ustawicznym „life long learning". Konieczne jest także podjęcie działań związanych z pozyskiwaniem kompetencji i kwalifikacji odpowiadających potrzebom dywersyfikowanej gospodarki (budowa kompetencji kluczowych adekwatnych do potrzeb pracodawców), planowane jest przygotowanie mieszkańców do zmieniających się priorytetów rozwojowych związanych z neutralnością klimatyczną, dekarbonizacją i współodpowiedzialnością za rozwój regionu. Na potrzeby aktywizacji osób wykluczonych, znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy zakłada się wykorzystanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej.[6]

6.1 RODZAJE PRZEWIDYWANYCH W TPST WD DLA SW OPERACJI[7]

W ramach **celu gospodarczego** planowane są do realizacji następujące typy operacji:

- wsparcie dotacyjne w inwestycje MŚP w szczególności mające na celu tworzenie nowych miejsc pracy, w tym wsparcie w zakresie dywersyfikacji i unowocześnienia działalności dla firm, ściśle powiązanej z celami procesu transformacji subregionu,
- wsparcie dotacyjne w inwestycje MŚP przyczyniające się do ograniczania emisji gazów cieplarnianych i dekarbonizacji, wdrażania rozwiązań GOZ, zmniejszania energochłonności procesów i usług,
- doradztwo dla firm w zakresie audytów energetycznych oraz technologicznych w kierunku rozwoju GOZ i transformacji cyfrowej (jako część projektów inwestycyjnych),
- zwiększanie endogenicznego potencjału regionu w zakresie zrównoważonej turystyki obejmujące m. in. tworzenie miejsc pracy, modernizację w kierunku efektu dekarbonizacji i wdrażania zielonych technologii,
- inwestycje w tworzenie nowych przedsiębiorstw, w tym start-upów poprzez wsparcie dotacyjno-doradcze na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- inwestycje B+R oraz wdrażanie innowacji zwiększających potencjał dolnośląskich inteligentnych specjalizacji,
- wsparcie powstawania centrów i działów badawczo- naukowych przedsiębiorstw w celu tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy w regionie dotkniętym transformacją (jako towarzyszących projektom B+R),
- rozwój hubów technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości oraz stref aktywności gospodarczej i infrastruktury biznesowej dla MŚP, w szczególności poprzez zagospodarowanie budynków pogórniczych, terenów pokopalnianych oraz poprzemysłowych,
- inwestycje w infrastrukturę przedsiębiorstw ciepłowniczych, w tym sieci ciepłowniczych prowadzące do zmiany źródeł energii i ciepła na OZE oraz ograniczania emisji gazów cieplarnianych.

[6] TPST WD dla Subregionu Wałbrzyskiego

[7] TPST WD dla Subregionu Wałbrzyskiego

W ramach **celu środowiskowego** planowane są do realizacji następujące typy operacji:

- gruntowna termomodernizacja budynków publicznych i mieszkalnych, w tym budynków stanowiących własność lub współwłasność organizacji pozarządowych, w których prowadzą swoją działalność statutową, w szczególności w zakresie ograniczania ubóstwa energetycznego, wraz z wymianą źródeł ciepła i instalacją urządzeń OZE, wymianą/modernizacją instalacji CO i CWU czy podłączeniem do sieci ciepłowniczej/chłodniczej. Elementem uzupełniającym projekty w zakresie poprawy efektywności energetycznej budynków, mogą być działania mające na celu podwyższenie ich standardów techniczno-użytkowych, tworzenie zielonych dachów, ogrodów wertykalnych, instalację systemów do gromadzenia i wykorzystania wody deszczowej oraz usuwanie barier architektonicznych / infrastrukturalnych,
- wsparcie inwestycji w alternatywne źródła energii (w tym instalacje PV i pompy ciepła) i efektywność energetyczną także w zakresie prosumenckim dla indywidualnych instalacji OZE oraz magazynów energii,
- wsparcie inwestycji publicznych w zakresie budownictwa o znacznie podwyższonych parametrach charakterystyki energetycznej - budynki demonstracyjne w zakresie użyteczności publicznej,
- rozwój spółdzielni energetycznych, klastrów energii odnawialnej oraz innych mechanizmów wytwarzania i bilansowania energii z OZE (społeczności energetycznych działających w zakresie OZE),
- rekultywacja, renaturalizacja, remediacja, dekontaminacja i zagospodarowanie terenów, budynków pogórniczych, pokopalnianych oraz poprzemysłowych poprzez przywracanie bioróżnorodności oraz nadanie im nowych funkcji gospodarczych, społecznych, turystycznych i rekreacyjnych,
- projekty na rzecz uporządkowania systemu odwadniania obszarów pogórniczych, w tym wykorzystania wód pokopalnianych, w szczególności zagospodarowanie samowypływów wód z zamkniętych wyrobisk w celu zachowania dobrego stanu cieków wodnych i zabezpieczenia ciągłości dostaw wody pitnej dla mieszkańców (instalacje dla pozyskania wody, bez instalacji wod-kan),
- projekty rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, w tym osiedli pogórniczych, zabytkowych układów urbanistycznych i założeń uzdrowiskowych z uwzględnieniem modernizacji energetycznej i cieplnej budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych, w tym inwestycje w inteligentne systemy zarządzania energią elektryczną i cieplną oraz OZE,
- inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność lokalną, w tym zakup nisko i nieemisyjnego taboru na potrzeby transportu publicznego (w tym taboru kolejowego) oraz infrastrukturę towarzyszącą, w tym punkty ładowania pojazdów komunikacji publicznej, drogi rowerowe, punkty przesiadkowe, rewitalizacja linii kolejowych celem przywrócenia możliwości ich funkcjonowania,
- turystyczne szlaki tematyczne i produkty turystyczne, odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych oraz dziedzictwa materialnego i niematerialnego,
- inwestycje we wzmacnianie GOZ, w tym poprzez zapobieganie powstawaniu odpadów i ograniczanie ich ilości, efektywne gospodarowanie zasobami, ponowne wykorzystanie, naprawę oraz recykling (bez rekultywacji składowisk, chyba, że na terenach pogórniczych),
- wsparcie dla gmin uzdrowiskowych na terenie TPST w zakresie rozwoju zrównoważonej turystyki.

W ramach **celu społecznego** planowane są do realizacji następujące typy operacji:

- usługi wsparcia dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, dotkniętych negatywnymi skutkami transformacji:

  - przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej,
  - zapobieganie wykluczeniu z rynku pracy osób zapewaniających opiekę osobom zależnym poprzez rozwój usług na potrzeby osób z niepełnosprawnością i osób starszych, w tym poprzez wykorzystanie m. in. podmiotów ekonomii społecznej,
  - usługi społeczne w ramach mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego oraz wytchnieniowego
  - działania w zakresie promocji i edukacji społecznej przygotowujące mieszkańców do zmieniających się priorytetów rozwojowych związanych z neutralnością klimatyczną i dekarbonizacją, w tym poprzez wykorzystanie m. in. potencjału organizacji pozarządowych
- podnoszenie kompetencji niezbędnych dla sprostania zmieniającym się wymogom rynku pracy wynikającym z trwającej transformacji:
  - podnoszenie i doskonalenie kompetencji nauczycieli w zakresie kształcenia na rzecz zielonej transformacji,
  - podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników, w tym w związku z rozwojem rynku modernizacji energetycznej, GOZ, technologii cyfrowych,
  - wsparcie budowy kompetencji kluczowych dla dywersyfikowanej gospodarki, w tym staże dla uczniów szkół zawodowych realizowane u pracodawców,
  - rozwój kształcenia zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy, w szczególności w zakresie kompetencji związanych z nowymi technologiami, OZE, efektywnością energetyczną, GOZ i wpisujących się w branże RIS DŚ,
  - podnoszenie i zmiana kwalifikacji osób chcących kształcić się z własnej inicjatywy,
  - rozwój kształcenia na rzecz zielonej transformacji na każdym etapie edukacji (edukacja przedszkolna, edukacja podstawowa i ponadpodstawowa),
- wsparcie infrastruktury na rzecz kształcenia i wykluczenia społecznego:
  - poprawa dostępności i jakości infrastruktury edukacyjnej, podstawowej, średniej, szkolnictwa zawodowego i technicznego służącej kształceniu zawodów związanych z transformacją energetyczną i gospodarczą,
  - rozwój infrastruktury mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego oraz wytchnieniowego
  - rozwój zdeinstytucjonalizowanych form opieki nad osobami niesamodzielnymi w tym poprzez wykorzystanie m. in. potencjału podmiotów ekonomii społecznej.

Jednym z najważniejszych projektów realizowanych w ramach TPST dla Subregionu Wałbrzyskiego poprzez FST jest **Subregionalny Program Głębokiej Termomodernizacji Budynków** wraz z wymianą kotłów na paliwo stałe w kierunku OZE. Program został opracowany przez Subregionalną Grupę Wdrożeniową Dekarbonizacji Budynków - związek zadaniowy 38 jednostek samorządu terytorialnego z terenu 5 powiatów subregionów wałbrzyskiego i powiatu kamiennogórskiego. Program zakłada modernizację 60 tys. budynków i jest obliczony na blisko 30 lat. Sam zaś FST ma się stać finansowym instrumentem startowym dla całego przedsięwzięcia, umożliwiającym docelowo zaangażowanie dodatkowych środków z wielu innych źródeł.

Działaniami Grupy kieruje organizacja pozarządowa Stowarzyszenie Wolna Przedsiębiorczość, specjalizująca się w programach transformacji energetycznej. Grupa ma uzgodniony i sformalizowany plan działań przygotowawczych, wybranych i wdrożony do prac przygotowawczych zespół 68 Specjalistów ds. Zielonej

Transformacji (GSZT), reprezentujących poszczególne JST, a także zaimplementowany zestaw narzędzi informatycznych, wspomagający działania w formule sieciowej.

Wysokoemisyjne i zdekapitalizowane budynki, uzależnione od węgla oraz ubóstwo energetyczne ich mieszkańców – jest najcięższym brzemię węglowej przeszłości podregionu wałbrzyskiego

Subregion jest pod tym względem w daleko gorszej sytuacji niż reszta kraju, a także województwa. Prawie 57% całego zasobu budowlanego w podregionie, czyli blisko 50,3 tys. budynków (spośród blisko 89 tys. budynków), pochodzi sprzed wojny. Wskaźnik ten dla województwa to „tylko" 43,4%, a dla kraju 19,7% (trzy razy mniejszy odsetek niż w podregionie). Niezmodernizowane budynki przedwojenne zużywają nawet 10-krotnie więcej energii niż budynki nowo budowane, przyczyniając się w sytuacji gwałtownie rosnących cen paliw i energii do ogromnych kosztów eksploatacji. Na to nakłada się ponadprzeciętny, bo ponad 90% udział paliw stałych, głównie węglowych, w ogrzewaniu budynków w podregionie (137,6 tys. źródeł tego typu). W budynkach subregionu, jak w zwierciadle, odbija się jego węglowa przeszłość. Łatwo dostępny i tani węgiel w podregionie, wspomagany całymi latami przez system dotowania paliw kopalnych i deputatów węglowych, trwale uzależnił zdeterminował sposób ogrzewania budynków i zasilania ich w energię. Nieporównywalnie bardziej niż w pozostałych częściach Dolnego Śląska, o reszcie kraju nie wspominając.

Ponadprzeciętnemu uzależnieniu od węgla towarzyszy gorszy niż gdzie indziej stan techniczno-energetyczny budynków, który jest wynikiem wieku budynków. W budynkach wybudowanych przed wojną mieszka 414,6 tys. osób, czyli 57% populacji Subregionu.

To w powiązaniu z ich stanem i zapotrzebowaniem na energię, generuje ogromne, znacznie większe niż w innych regionach, problemy społeczne (ubóstwo energetyczne), środowiskowe, zdrowotne oraz obciążenia dla budżetów gmin, zarządców i właścicieli publicznych i niepublicznych, a przede wszystkim samych mieszkańców.

Pod koniec grudnia 2021 kolejna wersja TPST WD dla SW 4.0 została przedłożona w ramach prac wojewódzkiej grupy zewnętrznej ds. opracowania projektu programu operacyjnego Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (FEDŚ) 2021-2027 do zaopiniowania. Po przeprowadzonych dalszych pracach nad uspójnieniem planu z wyzwaniami i potrzebami inwestycyjnymi stojącymi przez Subregionem Wałbrzyskim, szczególnie w zakresie alokacji środków przyznanych do realizacji planu z FST (560 ml. EUR), na poszczególne typy operacji, plan został przekazany w połowie stycznia 2022 do konsultacji społecznych wraz z projektem programu operacyjnego FEDŚ 2021-2027 (TPST został zaprojektowany jako jeden z elementów programu operacyjnego).